

Celem niniejszego projektu badawczego jest analiza roli, jaką żydowski mesjanizm odgrywa w koncepcjach podmiotowości politycznej Waltera Benjamina (1892-1940), jednego z najważniejszych filozofów kontynentalnych XX wieku, oraz Giorgia Agambena (1942-) – jego współczesnego kontynuatora, a zarazem rewizjonisty. Zgodnie z ich diagnozą, w nowoczesnych społeczeństwach zachodnich podmiotowość funkcjonuje według logiki politycznego stanu wyjątkowego, będącego domeną suwerennej władzy. W efekcie, dochodzi do postępującego odpodmiotowienia podmiotów politycznych. W moim projekcie podejmuję się wykazać, że mesjanizm żydowski jest teorią „rzeczywistego” stanu wyjątkowego, pozwalającego przezwyciężyć logikę politycznego stanu wyjątkowego i wypracować nową formułę podmiotowości politycznej poza paradygmatem suwerenności. Zakładam przy tym, że wskutek odmiennych filozoficznych inspiracji Benjamin i Agamben inaczej interpretują ów „rzeczywisty” stan wyjątkowy i wysuwają odmienne formuły nowej podmiotowości politycznej. Dodatkowo, filozoficzna orientacja Agambena prowadzi go do daleko idącego przeformułowania, a miejscami wypaczenia, żydowskiej idei mesjańskiej.

Podmiotowość polityczna wybrana została jako temat projektu, ponieważ stanowi ona pojęcie ze słownika polityki, które szczególnie mocno domaga się aktualnej filozoficznej rewizji. O ile bowiem kryzys nowoczesnych podmiotów politycznych (narodu, klasy, ludu) pozostaje faktem, o tyle narracjom postklasowym i postnarodowym rzadko towarzyszy przekonująca refleksja nad alternatywą, zaś odpowiedzią na słabnące ugruntowanie demokracji są póki co głównie projekty populistyczne. Tym bardziej palący staje się namysł nad nową formułą podmiotowości i konceptualizacja wspólnoty politycznej pozbawionej instrumentu władzy w postaci sztywnych kryteriów przynależności.

Mój projekt wnosi do badań nad filozofią Benjamina i Agambena nową jakość, ponieważ przeprowadza pierwszą systematyczną analizę porównawczą wpływu, jaki żydowski mesjanizm wywiera na ich koncepcje podmiotowości politycznej oraz proponuje nowatorską metodologię: czyni pojęcie stanu wyjątkowego kluczem do analizy podmiotowości w ich pismach.

Znaczenie wyników projektu dla rozwoju filozofii politycznej przejawia się w: 1) rekonceptualizacji podmiotowości politycznej w kontekście kryzysu form życia zbiorowego oraz opracowaniu formuły podmiotu, który przekracza opozycję jednostkowe-wspólnotowe; 2) analizie mechanizmów funkcjonowania stanu wyjątkowego w sytuacji, gdy procedury liberalno-demokratyczne są coraz częściej pomijane w procesie podejmowania decyzji na szczeblu państwowym i międzynarodowym, zaś regulacje prawne podporządkowuje się woli politycznej; 3) reinterpretacji pojęcia mesjanizmu jako uniwersalnej formuły działalności politycznej, uwolnionej od partykularnych, osobliwie narodowych, konotacji.

Dla rozwoju nauk humanistycznych znaczenie mają natomiast przede wszystkim 1) ukazanie teologii jako dyscypliny, która może zostać ożywczo przefiltrowana przez dyskurs współczesnej humanistyki i wnieść do niego nową jakość; 2) rozwinięcie trendu nazywanego we współczesnej humanistyce „zwrotem mesjańskim” poprzez zaaplikowanie go do analizy zjawisk politycznych; 3) ukazanie judaizmu jako rezerwuaru pojęć i koncepcji możliwych do aplikacji w analizie współczesnych zjawisk.